

TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYA

2022
3-son

ma'naviy-ma'rifiy, ilmiy-uslubiy jurnal



ISSN 2181-8274



*Ma'naviy-ma'rifiy, ilmiy-uslubiy jurnal.
1996-yilda tashkil etilgan.*

Tahrir hay'ati raisi:

Sh.U.Yakubov

Oliy ta'limni rivojlantirish tadqiqotlari va ilg'or
texnologiyalarni tatbiq etish markazi direktori

Tahrir hay'ati raisi o'rinbosari:

M.X.Esanov

Bosh muharrir:

A.T.Eshmurodov

Bosh muharrir o'rinbosari:

A.A.Sabriyev

Tahrir hay'ati a'zolari:

L.R.Zaripov

M.Tajiyev

Sh.A.Rasulov

G.K.Baxodirova

S.Q.Maxsumova

S.S.Samandarova

O.N.Toshpulatov

S.S.G'oziyev

Sh.Sh.Sabirova

Jamoatchilik kengashi a'zolari:

Q.X.Abduraxmanov

Sh.T.Qudratxo'ja

G.Sh.Rixsiyeva

Sh.S.Sirojiddinov

R.I.Xolmurodov

A.I.Toshpulatov

N.M.Jabborov

M.A.Raxmatullaev

T.Z.Teshabayev

M.Q.Sultonov

Dizaynerlar:

M.Yo'ldashev

Sh.B.Sobirov

TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYA

Mirzoxid Alimov.

Talabalarning hisoblash tafakkurini rivojlantirishning innovatsion metodik
asoslari 4

Nafisa Taymurodova.

Yoshlarni kasb-hunarga tayyorlashning tarixiy taraqqiyoti asoslari 8

Erkin Bozorov, Jasur Ashurov.

Tibbiyot oliygohlari talabalari uchun "Qaytar aloqa" usulidan foydalanib
"Rentgen diagnostikasi" mavzusida dars-ma'ruza o'tkazish 11

Антонина Кошелева.

Подготовка специалистов в сфере искусства кино Узбекистана 15

Malohat Ergasheva.

TIMSS dasturi topshiriqlari asosida fundamental savodxonlikni shakllantirish
..... 17

Шахноза Маматкулова, Гавхар Маматкулова, Венера Камбурова.

Прямое воздействие генетически модифицированных растений на окру-
жающую среду 21

Тўлқин Маматалиев.

Масофавий таълим тушунчаси, зарурати ва аҳамияти 24

Shakhnoza Mamatkulova, Venera Kamburova.

Risk assessment of potential allergenicity of transgenic GMO 29

Азиза Турсунова.

Умумтаълим мактабларда "информатика ва ахборот технологиялари"
фанини ўқитишнинг мазмуни ва ўзига хос жиҳатлари 31

Mexriddin Axmadjonov.

Oliy ta'lim muassalarida "Qayta aloqa" usulidan foydalanib "Tibbiyotda rentgen
nurlarining qo'llanilishi" mavzusidagi dars mashg'ulotini o'tkazish 33

Зулфия Позилжонова.

Талабаларга маданиятлараро мулоқотни ўргатиш орқали уларнинг ком-
муникатив компетенциясини ривожлантириш модели 37

**Нодира Рахматова, Азадахан Имамходжаева, Владислав Узбеков,
Шахноза Кадилова, Забардаст Буриев, Иброхим Абдурахмонов.**

Определение толерантности биотехнологических линий хлопчатника в
условиях засоления и ограниченного полива на примере салициловой
кислоты и пролина 40

Зайниддин Арзикулов.

Физика фанига доир электрон таълимий ресурслар яратиш ("Оптика"
бўлими мисолида) 44

Muassislar:

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi,

Oliy ta'limni rivojlantirish tadqiqotlari va ilg'or texnologiyalarni tatbiq etish markazi

Manzil: 100095, Toshkent shahri, Olmazor tumani, Shifo nur ko'chasi, 75-uy

Telefon: (71) 207-03-41

e-mail: rmxat@edu.uz

Jurnal O'zbekiston Matbuot va axborot agentligidan 2014 yil 26 dekabrda 0506 raqami bilan ro'yxatdan o'tgan.

Jurnal har oyda o'zbek, rus va ingliz tillarida elektron shaklda chop etiladi.

“Ta'lim, fan va innovatsiya”
jurnali O'zbekiston Respublikasi
Oliy attestatsiya komissiyasi
Rayosatining 2015 yil 18 noyabrdagi
218/5-sonli qarori bilan 13.00.00 –
PEDAGOGIKA FANLARI bo'yicha,
2018 yil 28 noyabrdagi 247/6-sonli
qarori bilan 23.00.00 – SIYOSIY
FANLAR bo'yicha doktorlik
dissertatsiyalari asosiy ilmiy
natijalarini chop etish tavsiya etilgan
ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ta'lim, fan va innovatsiya”
jurnalidan ko'chirib bosish faqat
tahririyatning roziligi bilan amalga
oshiriladi. Maqolada keltirilgan
faktlarning to'g'riligi uchun muallif
mas'uldir. Tahririyat fikri mualliflar
fikriga mos kelmasligi mumkin.

Jurnalning to'liq matnini esijournal.uz rasmiy saytidan yuklab olishingiz mumkin.

*Maqola va murojaatlarningizni
[@esijournalbot](https://t.me/esijournalbot) telegram bot'iga yuboring.*

Нозима Каримова.

Профессионал таълимда педагогнинг касбий-педагогик компетентлиги 47

Шахноз Самиева.

Педагогик менежментга методологик ёндашувлар ва уни такомиллаштиришнинг муҳим йўналишлари 51

Нилуфар Хушвакова, Зилола Наимова, Саодат Махмудова.

Характеристики пациентов с внезапной сенсоневральной тугоухостью: наблюдательное исследование 55

Гули Мухамедова.

Мустақил ишлаш кўникмасини ривожлантиришда креатив ўқитиш методлардан фойдаланиш 61

Дилафруз Раджапова.

Инновацион ёндашув асосида бўлажак муҳандисларнинг касбий компетентлигини ривожлантириш модели 63

Nodira Maripova.

Innovatsion muhitda bo'lajak tarbiyachilarni eksperimental faoliyatga tayyorlash 65

Мукаррам Отамуродова.

Жаҳон медиаландшафтида матбуот эркинлиги: замонавий мезонлар ва парадигмалар 68

Сохиба Нўъмонова.

Қурилиш материаллари ва буюмларини ўқитиш жараёнида талабаларнинг амалий билимларини кластерли ёндашув асосида ривожлантириш методикаси 72

Зухра Жуманазарова.

Муҳандислик графикаси” фанининг педагогик технологиялари 75

Нозима Куватова.

Умумкасбий фанларнинг дидактик таъминотини лойиҳалаштириш таъминотлари 77

Baxtiyor Raxmanov, Azada Imamxodjayeva, Xurshida Ubaydullayev, Dilshod Usmonov, Muxammadjon Mirzaxmedov, Shuxrat Shermatov, Zabardast Buriyev, Ibrohim Abdurahmonov.

Noyob artemizinin moddasining tibbiyotda ahamiyati 79

Раҳматулло Мамажанов, Алишер Аҳмедов.

Использование цифровых технологий на уроках начальной математики 83

Назокат Бозорова.

Тарих фанини ўқитишда маҳаллий материаллардан фойдаланиш таълимда шахсга йўналтирилган ёндашувни амалга ошириш воситаси сифатида 86

Жасур Раззоков. “Термодинамика” мавзусини ўрганиш жараёнида ўқувчиларда когнитив қизиқишни ривожлантириш	90
Сайёра Тўраева. Ўқитувчининг мослашувчанлик компетентлигини ривожлантиришда касбий ниятнинг айрим педагогик-психологик хослиги	93
Feruza Mardonova. “Atom va yadro tuzilishi” mavzusini mustahkamlashda “akvarium” metodining qo‘llanilishi	96
Mahbuba Mamajanova. Methodology for the formation of professional competence of students on the basis of innovative motivation	99
Гулбаҳор Жўраева. Таълим кластери шароитида талабаларнинг ижодий қобилиятини шакллантириш	102
Шохиста Низомова. Муҳаммад Юсуф шеърларида инсон ҳис-туйғуларининг сув ва олов тимсолларида берилиши	106
Фазлиддин Инамов, Ибодуллохон Солиев. Наманган вилояти саноатни ривожлантиришнинг концептуал йўналишлари	109
Oylola Ibrohimova. Experimental works in the field of implementation of international English teaching and assessing programs into the education system of Uzbekistan	111
Даврон Равшанов. Улучшение результатов хирургического лечения парасagitтальных менингиом головного мозга	116
Шахноза Сабилова. Оценка эффективности педагога – форма профессионального развития	119
Olim Alimnazarov. Innovatsion ta’lim jarayonida o‘quvchilarining mustaqil ta’limini tashkil etish metodikasi	121
Мушарраф Махмудова. Ички ишлар вазирлиги академик лицей ўқувчиларининг жисмоний тайёргарлик тўғрисидаги фаолияти	124
Sevara Zaripova. Innovatsion ta’lim sharoitida o‘quvchilarda radiant fikrlashni shakllantirish	127
Лейло Аллаёрова. «Мягкая сила» КНР	129
Санобар Ашурова, Хилола Юсупова. Ўқитиш тамойиллари таълим жараёнида дидактик воситалар ва материаллардан фойдаланишнинг асоси сифатида	132
Санобар Ашурова, Комила Гуломова. Профессионал таълимда бўлажак мутахассисларнинг медиасаводхонлигини ривожлантириш орқали мустақил фаолиятни ташкил этишда замонавий ёндашувлар	134
Махмуд Мамарасулов. Олий таълимни рақамлаштириш ва унинг истикболлари	138
Бахтиёр Қодиров. Ўқувчиларнинг хунармандчиликка оид таянч компетенцияларини блум таксономияси асосида ривожлантириш имкониятлари	141

Мазкур модел мақсад, буюртмачи, муҳандислар тайёрловчи таълим муассасалари, функцияси сифатида меъёрий ҳужжатлар, таълим-тарбия жараёнини, машғулотларни ташкил этиш, амалиёт ва натижа компонентлардан таркиб топган.

Мақсад компонентида рақобатбардош ва касбий маҳорати етук муҳандис тайёрлаш мақсад қилиб олган бўлса, муҳандислар тайёрловчи олий таълим муассасаларининг меъёрий ҳужжатлар функциясида кадрлар буюртмачининг талабидан келиб чиққан ҳолда, таълим йўналишининг малака талаблари, ўқув режалари

ва фан дастурларини ишлаб чиқиш жараёнини вази-фа сифатида келтирган, машғулотларни ташкил этиш функциясида назарий, амалий ва тажриба дарсларига мавзунинг хусусиятидан келиб чиққан ҳолда, педагогик-ахборот технологияларини қўллаб дарс сифатини таъминлаш кўзда тутилган, амалиёт функциясида ўқув режадан келиб чиқиб, ишлаб чиқариш корхона-ларига малакавий амалиётга олиб чиқиш ва етакчи, тажрибали мутахассислар бириктирилса, натижада, касбий компетенцияси ривожланган, рақобатбардош муҳандис тайёрланади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Қарори “Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида” 20.04.2017 й., ПҚ-2909, Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 й., 18-сон, 313-модда, 19-сон, 335-модда, 24-сон, 490-модда.
2. Зарипов Л.Р. Инновацион ёндашув асосида 5-7-синф ўқувчиларида технологик компетенцияларни шакллантириш методикаси. Дис. ... п.ф.ф.д. (PhD) – Тошкент, 2020. – 141 б.
3. Талызина Н.Ф. Пути разработки профиля специалиста / Н.Ф.Талызина, Н.Г.Бенченко, Л.Б.Хахловский. – Саратов: Изд-во Саратов. Ун-та, 1987. – 174 с.
4. Хайдарова О.Қ. Бўлажак касб таълим ўқитувчиларини таълим жараёнига технологик ёндашувга тайёрлаш: Дисс. ... пед. фан. номз. – Т.: 2005. – 143 б.



INNOVATION MUHITDA BO‘LAJAK TARBIYACHILARNI EKSPERIMENTAL FAOLIYATGA TAYYORLASH

Nodira Maripova,

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

“Maktabgacha ta’lim metodikasi” kafedrası o‘qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada innovatsiya va innovatsion faoliyat tushunchasi nazariy tahlil qilingan. Bo‘lajak tarbiyachilarning innovatsion faoliyatga tayyorlash yuzasidan ilmiy ma’lumotlar keltirilgan.

Kalit so‘zlar: innovatsiya, faoliyat, sharoit, usullar, pedagogik faoliyat, innovatsion pedagogik usullar, islohotlar, tarbiyachi, komponent, neologiya, aksiologiya, praksiologiya.

Аннотация

В данной статье рассматривается актуальность инновационной деятельности в интересах профессии будущих педагогов.

Ключевые слова: инновация, деятельность, условия, методы, педагогическая деятельность, инновационные педагогические методы, реформа, воспитатель, компонент.

Annotation

This article provides for the relevance of innovative activity in the interest of future educators to the profession.

Keywords: innovation, activity, conditions, methods, pedagogical activity, innovative pedagogical methods, reform, educator, component.

Ma’lumki, bugungi kunda oliy ta’lim tizimida keng qamrovli innovatsion jarayonlar amalga oshmoqda. Mazkur jarayonlarning asosiy ishtirokchilari bo‘lajak maktabgacha ta’lim tarbiyachilaridir. Shunday ekan, pedagogika

oliy ta’lim muassasalarida bo‘lajak mutaxassislarni yangicha fikrlovchi, didaktik jihatdan tayyor kadr sifatida tayyorlash talab etilmoqda. Innovatsiya haqida so‘z yuritilgan ekan, uning kelib chiqish tarixini eslash joizdir. Y.Shum-

peter tomonidan XIX asr boshlarida innovatsiya nazariyasi asosida yaratilgan. Bora-bora innovatsion texnologiyalar ta'lim jarayonini insonparvarlashtirish g'oyasi asosida kelib chiqqan. Insonparvarlashtirish g'oyasida ta'lim oluvchining o'z xohish-istagiga qarab, qiziqishlari qondiriladi. Ta'lim oluvchi shaxsi hurmat qilinadi, rivojlanishi uchun barcha shart-sharoitlar yaratiladi, ta'lim-tarbiya jarayonining markazida ta'lim oluvchi shaxsi turadi. O'quv jarayonida shaxsga yo'naltirilgan ta'lim vujudga kelib, insonparvarlashtirish pedagogikasi nomi bilan yuritila boshlandi. Uning bosh g'oyasi ta'lim oluvchi shaxsini himoya qilish, uning huquq va erkinliklarini ta'minlash, ichki imkoniyatlarini ochish va rivojlanishi uchun ijodiy muhit yaratib berish hisoblanadi. Insonparvarlik pedagogikasi innovatsion pedagogika sifatida ta'riflanadi.

Ta'lim jarayonining rivojlanishida innovatsion faoliyatga va qobiliyatga ega bo'lgan pedagoglar etakchi rol o'ynaydi. Pedagogning inovatsion faoliyati u ishlayotgan ta'lim muassasasining sharoitiga bog'liq, ammo, asosiysi, uning mazkur faoliyatga tayyorligidir. A.G.Asmolov fikriga ko'ra, innovatsion faoliyat doirasida olib boriluvchi eksperimentlarni quyidagilarga ajratish mumkin:

1. Yangi usulni sinab ko'rish.
2. Zamonaviy texnologiyani o'rganish va uning samaradorligini aniqlash.
3. Muayyan didaktik vositani sinash va maktabgacha yosh davriga mosligini aniqlash.
4. Ota-onalar bilan hamkorlik shakllari va samaradorligini aniqlash.
5. Bolalarda o'zlashtirish darajalarini qiyosiy o'rganish va tahlil qilish [2]

A.K.Mingbayeva va Z.M.Sadvasakovalar pedagogik innovatsiya yo'nalishlarini uchtaga ajratgan:

1. Pedagogik neologiya – ta'limda yangicha o'qitish tizimini yaratishni o'rganish.
2. Pedagogik aksiologiya – yangi ijtimoiy pedagogik qadriyatlarni idrok qilishni o'rganish.
3. Pedagogik praksilogiya – pedagogik yangiliklarni qo'llash nazariyasi [5, 38].

Bugungi kunda zamonaviy pedagog uzluksiz innovatsion izlanishda bo'lishi, fikrlashi vaziyatga ko'ra o'z kasbiga bo'lgan munosabatlarini o'zgartirishi, shuningdek, boshqalarda ham ilg'or g'oyalarni shakllantirish asosida faoliyat ko'rsatishi zarur.

J.G.Yo'ldoshev yangilikni o'quv jarayoniga olib kirish, uni qabul qilish besh bosqichda amalga oshirilishi mumkinligini ta'kidlaydi:

1. Yangilik bilan tanishish, bilish, o'rganish.
 2. Yangilikka qiziqish, iloji boricha ko'proq yangiliklar to'g'risida ma'lumotlarni to'plash.
 3. Baholash.
 4. Aprobatsiyadan o'tkazish.
 5. Yangilikni qabul qilish [4, 4-6].
- S.T.Turg'unov va B.X.Daniyarov fikricha, "innovatsion

faoliyatning asosiy elementlari ta'limiy, tarbiyaviy, rivojlantiruvchi, uyg'unlashgan va boshqaruvchi fazalar hamda maqsadli, mazmunli, texnologik va natijaviy komponentlardan iborat. Innovatsion texnologiyalar shaxsda jamiyatdagi o'zgarishlarga tayyorgarlikni shakllantiradi, o'zgaralar bilan hamkorlik qilish hamda ijodiy qobiliyat rivojlanadi". Innovatsion faoliyatda mavjud me'yorlar qolipdan chiqadi, yangicha shaxsiy-ijodiy qarashlar yuzaga keladi kasbiy faoliyatga individual ravishda yo'naltiriladi, ilg'or texnologiyalar amalga oshiriladi [6, 27-33].

Ta'limda zamonaviy texnologiyalarni qo'llash orqali bu soha asta-sekin yangi bosqichga o'tmoqda. Yani ta'limni rivojlantirishning ikki yo'nalishi: umumiy konsepsiyani ishlab chiqish, pedagogning innovatsion faoliyatini ommalashtirish va shu kabi loyihalarni amalga oshirishga tayyor mutaxassislarni tayyorlash zarur.

Ta'lim muassasasi pedagoglarining innovatsion faoliyatini tashkil etishning pedagogik shartlari sifatida quyidagilarni keltirish mumkin:

- Innovatsion faoliyatning o'ziga xos xususiyatlarini aks ettiruvchi nazariy-pedagogik qoidalar majmuini ishlab chiqish;

- Nazariy-pedagogik qoidalar innovatsion faoliyatning asoslari bilan belgilanishi;

- Innovatsion faoliyatning maqsadi, vazifasi, mazmuni hamda uni tashkil etish tamoyillarini o'z ichiga olishi [6].

Shuni ta'kidlash zarurki, innovatsiyalarni o'zlashtirishda muvaffaqiyat pedagog-tarbiyachi ularning potensial foyda va qiymatga ega ekanligiga ishonch hosil qilishidir. Tayyorlikning ushbu tarkibiy qismini qadrlab deb atash mumkin. Bu har qanday innovatsiyalarga o'tishning murakkabligini tasdiqlaydi, yangi ish tizimiga o'tish uchun eski tizimning inqirozini bir necha darajada – ta'lim maqsadlari, ta'lim mazmuni, uning usullari, shakllari va natijalari inqirozini tan olish kerak. Agar tarbiyachi-pedagog hamma narsa qoniqtirsa: mashg'ulot jarayonida u o'z maqsadlariga erishadi, u ishning shakllari va usullariga qiziqadi, u bunday jarayonni udallaydi va nihoyat tarbiyachi erishgan natijadan mamnun bo'ladi.

Innovatsion texnologiyalardan foydalanish tarbiyachining professional tarzda rivojlanishiga yordam beradi, boshqa tomondan, yangi yondashuv noto'g'ri qo'llanilganida tarbiyachilarning zaif natijalariga, shuningdek, bo'lajak tarbiyachining kasbiy faoliyatga qiziqish inqiroziga olib kelishi mumkin. Interaktiv texnologiyalar bo'lajak tarbiyachi innovatsion faoliyatining bir varianti sifatida o'quv jarayoniga xos bo'lgan rollarni o'zgartirishni nazarda tutadi. Tarbiyachi "menejer", maslahatchi yoki jarayon koordinatori, tarbiyalanuvchi – ob'ektlar emas, balki o'zaro ta'sir ob'ekti sifatida ishlaydi. Bunga rolli o'yinlar, bahs-munozaralar, o'quv muhokamalari va ishbilarmonlik o'yinlari kiradi. Bunday faoliyatga e'tibor tarbiyachining nazorati ostida bo'lgan tarbiyalanuvchilarning jamoa ishiga qaratilgan. Ko'pincha kompyuter texnologiyalari bunday g'oyalarni

amalg oshirishga yordam beradi. Pedagogik amaliyotda yana bir keng tarqalgan usul – loyihalar usulidir. “Loyiha” usuli amaliy muammolarni hal qilish uchun egallangan bilimlardan aniq maqsadlarda foydalanishni o'z ichiga oladi.

“Loyiha” usulida tarbiyachi loyiha faoliyatining muassasi va tashkilotchisi sifatida ishtirok etadi. Ushbu usul axborotni tahlil qilish va jamoada (jamoaviy loyiha) yoki mustaqil ravishda (individual loyiha) ishlashni o'rgatadi.

Ta'lim jarayonida “Portfolio” usuli qo'llaniladi. “Portfolio” – talabalarning erishgan yutuqlari, ijtimoiy hayotda va ta'lim jarayonida o'ttirgan tajribalar to'plamidir. Ushbu usul insonning yutuqlariga qaratilgan va talabalarning shaxsiy yutuqlarini aniq ko'rsatib beradi. Bu usul turli talabalar uchun mos keladi. O'rtacha qobiliyatga ega bo'lganlar uchun portfolio o'z bilimlariga bo'lgan ishonchni hosil qiladi va o'qitishda qo'shimcha motivatsiya bo'ladi (agar u, haqiqatdan ham, munosib yutuqlarni o'z ichiga olsa). Kuchli talabalar uchun portfolio bu – ular rivojlanishlarining qo'shimcha ko'rsatkichidir. Shunday qilib, yuqoridagi usullar innovatsion muhitda bo'lajak tarbiyachilarni eksperimental faoliyatga tayyorlashda o'z samarasini beradi.

Ta'lim muassasasi pedagoglarini innovatsion faoliyatga jalb etuvchi omillar innovatsion faoliyatga ularni motivlashtirish (undash) vositalari sifatida xizmat qiladi. Pedagoglarning innovatsion faoliyatini tashkil etish ishlari asosiy maqsadga erishishga yo'naltirilgan bo'ladi va shu munosabat bilan ta'lim muassasasida asosiy o'zgarishlar yuzaga keladi. Mazkur maqsadlarga erishishda qator vazifalarni bajarish zarur:

- uzluksiz ta'lim g'oyalarini amalga oshirishning dolzarb ehtiyojlarini ifodalovchi yangilangan texnologik va dasturiy-metodik mahsulotlarni yaratish;
- ko'proq samarali hisoblangan o'qitish vositalarini tanlash;
- ta'lim muassasasining ilmiy tadqiqot salohiyatini rivojlantirish;
- o'qituvchi va o'quvchilarning hamkorligiga asoslangan innovatsion faoliyatni tashkil etish;
- jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy ehtiyojlariga mos, bilimli va qobiliyatli bitiruvchilar modelini amalga oshirishga asoslanish (ta'lim mazmunini yangilash).

O'qituvchilarni kasbga yo'naltirish jarayoniga innovatsion yondashuvlarni joriy etish (ta'lim dasturlarini yangilash), bunda innovatsion yondashuvlar quyidagilarni nazarda tutadi:

birinchidan, o'quv darsliklarining mazmunini turli mafkuralardan tozalash, raqobatni vujudga keltiruvchi fikrlar bilan to'ldirish;

ikkinchidan, davlat ta'lim standartlariga mos ravishda, harakatdagi dasturlarga yangi rivojlantiruvchi ayrim o'zgarishlarni kiritish;

uchinchidan, o'quv rejasining fakultativ va ta'lim muassasasi ixtiyoridagi soatlar bloklariga yangi fanlarni kiritish.

Innovatsion faoliyatni tashkil etishni ta'minlashning

asosiy shartlari alohida boshqaruv jihatlarini, ya'ni mazkur faoliyatni tashkil etishga yo'naltirilgan, yangilangan boshqaruv strukturasi shakllantirish hisoblanadi.

Innovatsion faoliyatni tashkil etish bosqichlari. Yangilanish yangi metod, texnologiya, dasturni yangilashni, innovatsiya – jarayonni bildiradi. Innovatsion jarayon quyidagicha tatbiq etish bosqichlariga ega:

- pedagogik yangilikning yaratilishi;
- yangilikni qabul qilish, o'zlashtirishga intilish, baholash;
- yangilikni tatbiq etish, foydalanish uchun tahlil etish;
- maktab, tuman, shahar, regionlarda keng yoyish, tatbiq etish.

Bunda maqsadni aniqlash, vazifani belgilash, mazmunni aniqlash, tatbiq etish shaklini belgilash, uslubni tanlash, natija olish va tahliliy xulosa chiqarish ko'zda tutiladi.

Yangilikni kiritishda qarshiliklarni engib o'tish lozim bo'ladi. Yangilik psixologik jihatdan, sotsial-iqtisodiy, tashkiliy boshqaruv jihatidan to'siqqa uchrashi mumkin. Innovatsion jarayonni o'qituvchi-novatorlar o'quv jarayoniga olib kiradilar. Novatorlar o'z oldiga o'quv jarayoniga yangilikni olib kirish maqsadini qo'yadilar.

Oliy ta'lim jarayonida bo'lajak tarbiyachilarni innovatsion faoliyatga tayyorlash quyidagi kasbiy malakalarni shakllantiradi:

- o'yindan o'quv faoliyati sifatida foydalanish; rolli o'yin va qo'g'irchoq teatrini sahnalashtirish;
- tasviriy san'at yordamida bolalarning xayol va tasavvurlarini rivojlantirish;
- oila bilan samarali hamkorlikda ishlash;
- bolalarning yutuqlarini rag'batlantirib borish va motivatsiyani shakllantirish;
- ta'limiy amaliyotda innovatsion jarayonlarni tashkil eta olish.

Innovatsion faoliyat motivatsiyalari talabalarda bilishga va maktabgacha ta'lim sohasiga bo'lgan qiziqishni yanada oshiradi. Talabalarda bilishga bo'lgan qiziqishning oshishi uch xususiyat bilan bog'liq: 1) bilish jarayoni; 2) hissiy bilish; 3) irodaviy sifatlar. Agarda hissiyot va iroda qiziqish bilan birga namoyon bo'lsa, o'quv faoliyatining eng kuchli turtkisi hisoblanadi. Motivatsiyaning rivojlanishi bilishga bo'lgan motiv hajmi bilan belgilanadi. Talabalarning o'quv faoliyati motivatsiyasi quyidagilar bilan tavsiflanadi: o'quv faoliyatiga diqqatni qarata olish, ya'ni faoliyat mazmunini anglash, maqsadga yo'naltirilgan o'quv motivlari, maqsadga intilish-o'quv harakatlarini bajarish, muvaffaqiyat va yutuqlarga erishishga harakat qilish, harakatlarning to'g'riligiga ishonish, olingan faoliyat natijalari va o'z-o'zini baholash jarayoni, faoliyatga hissiy munosabat bildirish. Ta'lim jarayonida talabalarni innovatsion faoliyatga tayyorlash o'z mutaxassisligi bo'yicha zaruriy bilimlarni o'zlashtirish ko'nikma va malakalarini shakllantiradi, ularda kasbiy o'z-o'zini tahlil qilish va shaxsiy sifatlarini anglashlariga imkoniyat yaratadi. Talabalarni pedagogik innovatsion faoliyatga tayyorlashda, asosan, kasbga qi-

ziqish ehtiyojini oshirish lozim. Talabalarni pedagogik faoliyatga tayyorlashni o'quv faoliyatini tahlil qilish va natijalarni muhokama qilish yordamida amalga oshirish muhim. Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalarining ma'ruza, se-

minar va amaliy darslarida turli xil muammoli savollarni o'yinlar asosida amalga oshirish innovatsion jarayonlarining samarali kechishiga asos bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Абобакирова О.Н. Современные проблемы инновационного подхода подготовки детей к школе//Молодой ученый. Москва, 2015-№3.
2. Асмолов А.Г. Инновационные образовательные программы по психологии. 2007. –267 с.
3. Ishmuxamedov R., Yuldashev M. Ta'lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar. –T.: 2013. –123 b.
4. Yo'ldoshev J.F. Kadrlar tayyorlash milliy dasturining II bosqichini amalga oshirish jarayonida pedagog xodimlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish tizimida innovatsion uslublardan foydalanish muammolari. –T.: 2002. –247 b.
5. Мингбаева А.К., Садвасакова З.М. Инновационные методы обучения или как интересно преподавать. Учебное пособие. Алматы, 2012. –355 с.
6. Turg'unov S.T., Daniyarov B.X. va boshq. O'qituvchilarning kasbiy mahorati va kompetentligini rivojlantirish –T.: "Sano-standart", 2012. –172 b.



ЖАҲОН МЕДИАЛАНДШАФТИДА МАТБУОТ ЭРКИНЛИГИ: ЗАМОНАВИЙ МЕЗОНЛАР ВА ПАРАДИГМАЛАР

Мукаррам Отамуродова,
ЎзЖОКУ таянч докторанти

Аннотация

Мақолада жаҳон медмаландшафтидаги ўзгаришлар натижасида сўз ва матбуот эркинлигига нисбатан шаклланаётган янги ёндашувлар тадқиқ қилинган. Шунингдек, “матбуот эркинлиги” ва “медиа эркинлиги” каби тушунчаларни қиёсий таҳлил қилиш орқали жамиятда сўз эркинлигининг замонавий мезонлари атрофлича ўрганилган. Бу борада дунё олимларининг янги назариялари асосида халқаро ташиқлотлар томонидан эълон қилинадиган сўз ва матбуот эркинлиги рейтингларининг методологиясига баҳо берилган.

Калит сўзлар: медиаландшафт, сўз эркинлиги, матбуот эркинлиги, плюрализм, демократия.

Аннотация

В статье рассматриваются новые подходы к свободе слова и печати, формирующиеся в результате изменений мирового медиаландшафта. Также детально исследуются современные показатели свободы слова в обществе посредством сравнительного анализа таких понятий, как «свобода печати» и «свобода СМИ». В связи с этим была произведена оценка методологии рейтингов свободы слова и прессы, оглашаемых международными организациями, на основе новых теорий мировых ученых.

Ключевые слова: медиаландшафт, свобода слова, свобода печати, плюрализм, демократия.

Annotation

The article aims to examine the new approaches to freedom of speech and the press that is being formed because of changes in the world's media landscape. Also, the modern indicators of freedom of speech in society are thoroughly studied through the comparative analysis of concepts such as «press freedom» and «media freedom». In this regard, the evaluation of the methodology of freedom of speech and press ratings announced by international organizations based on the new theories of world scientists was made.

Keywords: media landscape, freedom of speech, freedom of the press, pluralism, democracy.

Асрлар давомида ёзувчилар, файласуфлар ва яқин даврлардан бошлаб ҳуқуқшунослар матбуот ва сўз эркинлигининг маърифатли жамият учун қай даражада долзарблигини ўз назариялари орқали исботлашга ҳаракат қилиб келмоқдалар. Қадимги юнонларнинг

конструктив ёндашувидан Иммануил Кантнинг “сўз эркинлиги ўзини ўзи бошқаришга ёрдам берувчи хусусиятдир” деган қарашларига ёки Жон Стюарт Милл матбуот эркинлигига ҳақиқатни излашнинг ягона йўли сифатида таъриф бергани, Оливер